

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอ
ผลการศึกษาตามลำดับดังนี้

- 2.1 ความหมายจริยธรรม
- 2.2 ทฤษฎีทางจริยธรรม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายจริยธรรม

มีนักวิชาการให้ความหมายของจริยธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

เจฟเฟอรี (อ้างถึงใน ล้วน สายยศ, 2543 : 163) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง
พฤติกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานของความคิด ความเลว เป็นพฤติกรรมที่มุ่งสู่ความดีและละเว้น
ในสิ่งที่เลวร้ายทั้งปวง

เบราว (อ้างถึงใน ล้วน สายยศ, 2543 : 164) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง ระบบ
กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด

พุทธทาสภิกขุ (2505: 18) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2522: 5) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง
แนวทางความประพฤติและการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์

แสง จันทร์งาม (2522: 218) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง คุณภาพจิตที่มีอิทธิพลต่อ
ความประพฤติของคน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523: 32) ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้าง เป็น
ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ ลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสังคมนั้น คือ
พฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าเป็นการกระทำที่

เหมาะสม ส่วนอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสังคมนั้นเพราะเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด ผู้ที่มีจริยธรรมสูงคือผู้ที่มีลักษณะพฤติกรรมแรกมากกว่า

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2524: 82) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง คุณภาพของจิตใจ ถ้าเราเชื่อว่า ลักษณะจิตใจ อาจถูกกำหนดได้ด้วยสังคม จริยธรรมย่อมขึ้นอยู่กับสังคมด้วย

สาโรช บัวศรี (อ้างถึงใน วาสนา ประवालพฤษ์ , 2535: 1) ให้ความหมาย จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องแก่สังคมในระดับต่าง ๆ

บุญมี แทนแก้ว (2539: 168) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติที่เห็นว่าดีงามและถูกต้อง

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2539: 2) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง ความถูกต้องที่ดีงาม สังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์กติกา บรรทัดฐานของตนเองว่า อะไรคือ สิ่งที่ดีงาม อะไร คือ ความถูกต้อง

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 164) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง การพิจารณาตัดสินใจประพฤติหรือกระทำโดยอาศัยหลักของค่านิยมและหลักศีลธรรม เมื่อพบกับสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด

ปราชญา กล้าผจญ (2544: 314) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง ความ ประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เกษมสุขขึ้นในสังคมและสมาชิกของสังคม

พระเมธีธรรมภรณ์ (2544 : 91) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบอันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนาปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก (อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินดารัตน์, 2544 : 89) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 291) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

จากความหมายจริยธรรมตามที่กล่าวมา จริยธรรมจึงหมายถึง การแสดงประพฤติและการปฏิบัติของคนในสิ่งที่เห็นว่าดีงามและถูกต้อง ทั้งทางกาย วาจา ใจ และการกระทำ

2.2 ทฤษฎีทางจิตวิทยา

ลัทธิสายยศ และอังคณา สายยศ (2543: 170-176) ได้สรุปทฤษฎีพัฒนา การทางจิตวิทยาไว้ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

องค์ประกอบที่สำคัญในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) คือ อิด (id) อีโก้ (ego) และซูปเปอร์อีโก้ (superego) id เป็นแหล่งพลังงานทางจิตเบื้องต้น และเป็นที่ตั้ง แห่งสัญชาตญาณ เป็นความต้องการแสวงหาเพื่อตนเอง ต่อมาก็มียego (อีโก้) เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของ id (อิด) ego อาศัยหลักแห่งความจริง คือ สิ่งที่ปรากฏอยู่อย่างแท้จริง จากนั้นจะมีการเรียนรู้พัฒนาขึ้นมา การเรียนรู้ทำให้ฉลาด สามารถเป็นนายเหนือความอยากอัน เกิดแต่ id การเรียนรู้อาศัยการรับรู้ ความจำ ความคิด และส่งเสริมให้ego เข้มแข็ง ซูปเปอร์อีโก้เป็นลักษณะที่สาม เป็นหลักแห่งอุดมคติและศีลธรรมจรรยา ซูปเปอร์อีโก้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) Ego-ideal คือ อุดมคติ เป็นแนวคิดของผู้ใหญ่ สังคมที่สอนไว้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควร อะไรเป็นสิ่งไม่ควร และเมื่อประพฤติตามแล้ว จะเป็นที่ยอมรับชมชอบของผู้ใหญ่ในสังคม

2) Conscience คือ มโนธรรม ได้แก่ ความรู้สึก ว่า อะไรดีควรทำ อะไรชั่วควรละเว้น ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาจากการที่เด็กเคยกระทำผิดอยู่ในใจ เช่น ผู้ใหญ่สอนให้เกลียดชัง ความสกปรก ถ้าเราไปนิยมก็จะได้รับโทษ เราจึงเว้นเสีย บุคคลในระดับนี้จะเคร่งต่อหลักศีลธรรม เป็นอันมาก เป็นส่วนสำคัญที่ป้องกันการกระทำผิด

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ากฎเกณฑ์ของสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการพัฒนาจิตวิทยา ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายกระบวนการเรียนรู้ โดยหลักการเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากปรากฏการณ์ของสังคม

สกินเนอร์ (Skinner อ้างถึงใน ลัทธิสายยศ และอังคณา สายยศ , 2543: 171) มีความเชื่อว่าแรงจูงใจทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมมีรากฐานมาจากความ ต้องการรางวัลและ

หลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่สังคมยึดถือ บรรทัดฐานหรือเกณฑ์ปกติของจริยธรรมพื้นฐานเกิดขึ้นภายในจิตใจ

บันดูรา (Bandura อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ , 2543: 171-172) ได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอย่างลึกซึ้ง เขามีความคิดว่า การเรียนรู้ทาง สังคมเกิดจากการ เรียนรู้โดยการสังเกต การเลียนแบบ และการเอาอย่างแบบ บันดูราเชื่อว่า ความสำคัญของการ เรียนรู้ คือ กระบวนการเลียนแบบพฤติกรรมผู้อื่น หรือพิจารณาการกระทำของผู้อื่นแล้วสังเกต ผลกรรมที่ตามมา การตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการ - กระทำตามกฎเกณฑ์การตัดสินใจนี้เกิด จากการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ดังนั้น ทฤษฎี การเรียนรู้ทางสังคมจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและตัวแบบเป็นสำคัญ

3. ทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อเรื่องกิจกรรมทางสมองของแต่ละบุคคลมีความสำคัญกว่าพฤติกรรม อันเกิดจากอิทธิพลของสังคมภายนอก กิจกรรมทางสมองเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ซึ่ง รวมทั้งการรับรู้ ความจำ และการพิจารณาตัดสินใจ ทฤษฎีทางสติปัญญา มีทฤษฎีพัฒนาการทาง จริยธรรมของพ็อลเจท์ และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพ็อลเจท์

Piaget (อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ , 2543: 172-174) เขามีความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความฉลาด หรือการพัฒนาทางสติปัญญา พ็อลเจท์เสนอแนวความคิดการพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 2 ระยะ คือ

1) ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมจากผู้อื่น ระยะนี้เป็นช่วงเด็กมีอายุก่อน 8 ปี โดยประมาณ เด็กชอบแสดงลักษณะเอาตนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ตายตัวผิดเป็นผิด หรือถ้าทำผิดต้องได้รับโทษโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุอื่น จริยธรรมของเด็กช่วงนี้เป็นการแสดงความ - เคารพเชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ

2) ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมของตนเอง เป็นระยะเด็กที่มีอายุ 9-12 ปี วัยนี้เด็กมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การตัดสินใจทางจริยธรรมของเด็กมีความคิดเป็นของตนเอง มีความยืดหยุ่น มีเหตุผลที่คำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาผลกระทำด้วย

3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

Kohlberg (อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ , 2543: 174-176) เขาเชื่อว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการบรรลุวุฒิภาวะเชิงจริยธรรม

พร้อมกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วยโคลเบอร์กได้จัดลำดับขั้นของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ 6 ขั้น ดังนี้

1) ระดับก่อนจริยธรรม (Preconventional level) ในระดับนี้บุคคลจะทำความดีหรือความเลวขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมที่ทำกันมาหรือผู้ใหญ่เป็นผู้กำหนด ในระดับนี้แบ่งย่อยออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 เน้นการลงโทษและเชื่อฟัง (Punishment and Obidience Orientation) การกระทำในขั้นนี้จะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับผลของการลงโทษหรือให้รางวัล เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เด็กจะสังเกตดูว่าถ้าสิ่งไม่ดี ผู้ใหญ่จะไม่เห็นด้วย อาจโดนดุคำหรือทำโทษ เด็กยอมทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจคือ ผู้ใหญ่ ขั้นนี้คลุมเด็กอายุ 2-7 ปี

ขั้นที่ 2 การเลือกกระทำเพื่อความพอใจของตน (Naive instrumental hedonism) ขั้นนี้การกระทำใด ๆ ที่ว่าดีเป็นการกระทำตามความพอใจหรือความต้องการของตนเอง และบางโอกาสเป็นความต้องการของผู้อื่น เด็กในขั้นนี้ไม่มีความจงรักภักดี ความกตัญญู หรือความยุติธรรม ขั้นนี้คลุมเด็กอายุประมาณ 7-10 ปี

2) ระดับปฏิบัติตามแบบแผนกฎเกณฑ์จริยธรรม (Morality of conventional role conformity) ระดับนี้คนจะปฏิบัติตามสิ่งที่คาดหวังไว้ในครอบครัว กลุ่ม หรือ ประเทศชาติ ในระดับนี้แบ่งย่อยออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 หลักจริยธรรมเด็กดีตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (Good – boy morality of maintaining good relations approved by others) ขั้นนี้บุคคลจะกระทำหรือปฏิบัติทุกทางเพื่อช่วยเหลือและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ ขั้นนี้การตัดสินใจเชิงจริยธรรมเจตนาที่มีความสำคัญมาก นั่นคือดูได้จากเจตนาของผู้กระทำ ขั้นนี้เด็กอายุประมาณ 10-13 ปี

ขั้นที่ 4 หลักจริยธรรมทำตามกฎเกณฑ์ระดับเหนือ (Authority maintaining morality) ขั้นนี้บุคคลจะทำถูกหรือดีเมื่อเขาทำตามหน้าที่ เชื่อฟังกฎหมาย และธรรมทางศาสนา นั่นคือเขาจะประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคมที่ตั้งไว้ ขั้นนี้เด็กอายุประมาณ 13-16 ปี

3) ระดับเหนือกฎเกณฑ์หรือยึดหลักจริยธรรมประจำใจตนเอง (Post Conventional, principled or autonomous level) ในระดับนี้แบ่งย่อยออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 หลักการกระทำตามสัญญาของบุคคล (Social-contract orientation) ในขั้นนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคล อยู่ในกรอบของสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกสังคมได้ตกลงยินยอมร่วมกัน เขาจะเคารพต่อคำมั่นสัญญาและกฎหมาย ยอมรับค่านิยมที่ว่าบุคคลเกิด

มามีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน กระบวนการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์หรือกฎหมายทั้งหลายทำไปเพื่อประโยชน์ของสังคม ขั้นนี้เด็กอายุประมาณ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 6 ถือเป็นหลักจริยธรรม หลักแบบสากล (Universal-ethical-principle orientation) ขั้นนี้ถือเป็นขั้นสูงสุด เป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของบุคคล โดยขึ้นอยู่กับหลักคุณธรรม หลักความยุติธรรม หลักความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน และหลักเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล เป็นการใช้นิยามขั้นอุดมการณ์ในการพิจารณาตัดสินการปฏิบัติทางจริยธรรมตามหลักสากล (ขั้นผู้ใหญ่)

จากทฤษฎีทางจริยธรรมที่กล่าวมาจะพบว่า ทฤษฎีของโคลเบอร์กได้เน้นการพิจารณาเรื่องจริยธรรมจำเป็นต้องพิจารณาที่การใช้เหตุผล และปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ประกอบด้วยการกระตุ้นทางความเข้าใจ การกระตุ้นทางประสบการณ์ทางสังคม บรรยากาศทางจริยธรรมของกลุ่มและความขัดแย้งทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม

4. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 2-5 อ้างถึงใน ปราชญา กล้าผจญ, 2548: 170-172) ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6 – 60 ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยได้แบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ

- (1) เหตุผลเชิงจริยธรรม
- (2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
- (3) ความเชื่ออำนาจในตน
- (4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- (5) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่ 3 ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยัน
 ขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ

- (1) สติปัญญา
- (2) ประสบการณ์ทางสังคม
- (3) สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้ง 3 นี้ อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการ ที่ลำ
 ต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในการประมาณที่สูง
 พอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการ ที่ลำต้นของ
 ต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3
 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่บ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม
 นอกจากนั้น บุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดย
 วิธีการอื่นๆ ด้วย นั่นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคน
 เก่งนั่นเอง นอกจากนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5
 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเกิดจากผลการวิจัยพฤติกรรมและจิตลักษณะของคนไทย
 โดยเมื่อสร้างขึ้นแล้ว ทฤษฎีนี้ได้ชี้แนวทางการตั้งสมมติฐานการวิจัยเพื่อหาหลักฐานใหม่ ๆ มา
 เพิ่มเติมในทฤษฎีนี้ อีก เช่น การวิจัยที่เกี่ยวกับจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ ที่สามารถจำแนกคน
 เป็น 4 ประเภท เหมือนบัวสี่เหล่า กับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล โดย
 พบว่า คนที่เป็นบัวเหนือน้ำเท่านั้น (มีจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ด้านนี้ประมาณสูงเหมาะสมกับอายุ)
 เป็นผู้ที่จะสามารถรับการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมได้เหมาะสมกับอายุ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก

จากทฤษฎีพัฒนาการด้านคุณธรรมและจริยธรรมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การ
 ที่ครู อาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา หรือบุคคลในวิชาชีพอื่นใดทั้งหมาย จะมีคุณธรรม จริยธรรม และ
 จรรยาบรรณในวิชาชีพได้นั้น ต้องมีเหตุปัจจัยที่สำคัญจากภายนอกและภายในตัวบุคคลเหล่านั้น
 มาเป็นสิ่งที่ผลักดัน โดยเฉพาะด้านสถานภาพส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่การงาน วุฒิ
 การศึกษา ประสบการณ์ด้านการสอน และการบริหารงาน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

1. ลักษณะของจริยธรรม

การมองจริยธรรมของแต่ละคนอาจแตกต่างกันตามแนวความคิด แต่จริยธรรมที่แท้จริงก็เป็นจริยธรรมที่มีอยู่ และการมองเห็นอาจเป็นรูปการนิยาม การแสดงความรู้สึกและการประพฤติปฏิบัติ บรรานันท์ (อ้างถึงใน ล้วน สายยศ, 2543 : 165-168) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ (Knowledge)
2. ด้านความรู้สึก (Feeling)
3. ด้านการประพฤติปฏิบัติ (Conduct)

ซึ่งพิจารณาแล้วสอดคล้องกับ ฮอฟแมน ที่แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้านเหมือนกัน คือ

1. ความคิดทางศีลธรรมหรือจริยธรรม (Moral Thought)
2. ความรู้สึกทางศีลธรรมหรือจริยธรรม (Moral Feeling)
3. การแสดงพฤติกรรมทางศีลธรรม (Moral Behavior)

และท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวถึงการแสดงออกพฤติกรรมทางจริยธรรม ไว้ว่า การแสดงพฤติกรรมปฏิบัติ หมายถึง การที่บุคคลแสดงการกระทำเมื่อพบปัญหาทางจริยธรรมขึ้น การแสดงการลงมือทำเกิดจากการพิจารณาตัดสินใจ โดยอาศัยความรู้สึกที่มีอยู่มาก่อน ถ้าคนขาดจริยธรรม เมื่อพบปัญหาทางจริยธรรมขึ้น จะแสดงการกระทำไม่ดีออกมาทันที ส่วนใหญ่จริยธรรมจะมองด้านแสดงพฤติกรรม คือ การแสดงการกระทำเป็นหลักสำคัญ สังคมจะอยู่ได้อย่างสงบสุขอยู่ที่การแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม การทำสงคราม การฆ่าฟันกัน การปล้น การขโมย การโกหกหลอกลวง การเอาวัดเอาเปรียบ ฯลฯ เหล่านี้เป็นการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางลบ บางที่เราเรียกว่าคนไม่มีจริยธรรม แต่จริง ๆ แล้วเป็นคนมีจริยธรรมต่ำจนเป็นลบ ส่วนการแสดงพฤติกรรมเมตตาช่วยเหลือคน ให้ทาน เห็นใจผู้อื่น ซื่อสัตย์ ยุติธรรม ฯลฯ เหล่านี้ถือเป็นการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางบวก แต่จะบวกมากหรือบวกน้อย ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของความรู้สึกด้านจริยธรรมนั้น ๆ ของคนนั้นด้วย

2. ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522 : 33-35) ได้กล่าวถึง ลักษณะของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม มีดังนี้

2.1 ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของตนนั้นถือว่า การกระทำชนิดใดดีควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม

หรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรม หรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล

2.2 ทักษคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่า ตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นเพียงใด ทักษคติเชิง จริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ทักษคติเชิงจริยธรรมมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ ใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว

2.3 เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกจะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลเชิงจริยธรรมจะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์

2.4 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบ และสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก

3. จริยธรรมพื้นฐานของสังคมไทย

ศักดิ์ชัย นิธิภูทิว (2524: 82-84) ได้กล่าวถึง จริยธรรมของสังคมไทยซึ่งบรรจุไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 มีทั้งหมด 29 ประการ ประกอบด้วย

- 3.1 การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
- 3.2 ความเมตตากรุณา
- 3.3 การไม่โลภและไม่ขโมย
- 3.4 ความเชื่อเพื่อพ่อแม่และเสียสละ
- 3.5 การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น
- 3.6 การรู้จักความพอดี
- 3.7 การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุ่งให้เกิดความแตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ
- 3.8 การมีสัจจะ และความจริงใจ
- 3.9 การไม่ลวง และเสพสิ่งเสพติดให้โทษ
- 3.10 ความเป็นผู้มีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ รู้สึกผิดชอบชั่วดี

- 3.11 ความเป็นผู้มีเหตุผล
- 3.12 ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
- 3.13 ความขยันหมั่นเพียร
- 3.14 ความอดทนอดกลั้น
- 3.15 ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3.16 ความกตัญญูกตเวที
- 3.17 ความซื่อสัตย์สุจริต
- 3.18 การทำให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส
- 3.19 ความไม่เห็นแก่ตัว
- 3.20 ความประณีตละเอียดถี่ถ้วน
- 3.21 ความรับผิดชอบ
- 3.22 ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง
- 3.23 ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา
- 3.24 การยอมรับความเปลี่ยนแปลง
- 3.25 มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคมระหว่าง

เพศ

- 3.26 มารยาทในการแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ
- 3.27 หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับ ความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ
- 3.28 ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และปฏิบัติตามประเพณีนิยม
- 3.29 ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4. พระพิพิธธรรมสุนทร(อ้างถึงในปราชญา กล้าผจญ, 2544: 285) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการมีดังนี้

- 4.1 มีระเบียบวินัย
- 4.2 มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม
- 4.3 ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ

- 4.4 สำนึกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
- 4.5 รู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
- 4.6 กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์

- 4.7 มีพละนาภัยที่สมบุรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
- 4.8 รู้จักพึ่งตนเอง มีอุดมคติ
- 4.9 มีความภาคภูมิใจ รู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ
- 4.10 มีความเสียสละเมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และสามัคคี

5. บุญมี แทนแก้ว (2539: 150-154) ได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ของการประพฤติตามหลักจริยธรรม มีดังนี้

- 5.1 สามารถปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
- 5.2 ทำให้บุคคลมีชีวิตรอยู่อย่างมั่นใจ เพราะผู้มีความมั่นใจในชีวิตของตน จะต้องประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจ หนักแน่นมั่นคงในหลักธรรม คือ ความถูกต้อง ดำเนินชีวิตอย่างดีที่สุด
- 5.3 ทำให้เกิดความมีระเบียบเรียบร้อย ความมีระเบียบเรียบร้อยเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเหตุให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความสวยงาม ความเจริญรุ่งเรือง
- 5.4 ทำให้สามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้อย่างกว้างขวาง ผู้มีจริยธรรมหรือคุณธรรมสูงทำอะไรย่อมหวังประโยชน์ส่วนใหญ่มากกว่าส่วนตน
- 5.5 ทำให้เจริญก้าวหน้าในชีวิต ชีวิต คือ ความเป็นอยู่ และการเป็นอยู่ต้องมีคุณธรรมจริยธรรม

6. บุญมี แทนแก้ว(2541: 124-126) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้มีจริยธรรม คือ

6.1 ผู้มีจริยธรรมควรประพฤติดีหรือสุภาพเรียบร้อยด้วยกาย วาจา และใจ ซึ่งแยกได้ดังนี้

1) ทางกาย

- (1) ไม่ยืนหรือเดินเมื่อผู้อื่นนั่งอยู่กับพื้น
- (2) ไม่นั่งเกินควรในบ้านผู้อื่นหรือเมื่อไปเยี่ยมเยียนผู้อื่นที่บ้าน
- (3) ไม่กระทำกิริยาหรือแสดงกิริยาข้ามกรายผู้อื่น ถ้าพลั้งเผลอไปควรขออภัย

- (4) ไม่แสดงกิริยาอันไม่บังควรในสาธารณะ เช่น ถ่มน้ำลาย สยายผม
- (5) ไม่อาจเอื้อมในที่ต่ำสูง
- (6) ไม่แสดงการไม่เคารพ ไม่อ่อนน้อมเมื่อเดินสวนทางกับผู้ใหญ่

2) ทางวาจา

- (1) ไม่พูดติเตียนหรือนินทาผู้อื่นไม่ว่า กรณีใด ๆ
- (2) ไม่ค่อยค่อนแคะสตรีในที่ต่าง ๆ เช่น ตามถนน รถประจำทาง
สวนสาธารณะ
- (3) ไม่พูดจาหรือใช้วาจาที่ไม่สุภาพกับผู้อื่นในที่สาธารณะ
- (4) ไม่พูดจาหยาบค้ายในที่สาธารณะ
- (5) ไม่พูดจาเพื่อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ
- (6) ไม่พูดส่อเสียดแตกดันผู้อื่น

3) ทางใจ

- (1) ไม่คิดริษยา คิดให้ร้ายผู้อื่น
- (2) ไม่คิดพยายามปกป้องร้ายผู้อื่น
- (3) ไม่คิดในทางอกุศลต่อผู้อื่น เช่น ขโมยสมบัติเขา โกงเขา ติเขา
ฉกชิงวิ่งราวทรัพย์สินของเขา

6.2 ผู้มีจริยธรรมต้องมีสัมมาคารวะ เช่น

1) ทางกาย

- (1) ควรนั่งด้วยกิริยาเรียบร้อยต่อหน้าผู้ใหญ่หรือต่อสาธารณชน
- (2) ควรยืนด้วยกิริยาสุภาพเรียบร้อยต่อหน้าผู้ใหญ่หรือต่อสาธารณชน
- (3) ควรเดินด้วยกิริยาสุภาพและให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

2) ทางวาจา

- (1) ไม่พูดล้อเลียนผู้อื่นไม่ว่า กรณีใด ๆ
- (2) ไม่พูดหลอกลวงผู้อื่น
- (3) ควรกล่าวคำว่า “สวัสดี” หรือ “ขอโทษหรือขอภัยโทษ” ตามควร
แก่โอกาส

3) ทางใจ

- (1) มีจิตใจเป็นกุศล คือ คิดในทางที่ดีเป็นนิตย์
- (2) มีความยำเกรงต่อผู้มีพระคุณเสมอ

(3) มีความอ่อนนุ่ม ถ่อมตนนุ่มนวลเสมอ

6.3 ผู้มีจริยธรรมย่อมปฏิบัติหน้าที่การงานดี เช่น

1) ทางกาย

- (1) ทำการงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
- (2) ทำการงานให้เสร็จสมบูรณ์ ไม่ควรทำเหลวไหล ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ
- (3) ทำการงานด้วยความเต็มใจ ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัลหรือค่าตอบแทน

2) ทางวาจา

- (1) พูดจาด้วยคำสุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล
- (2) พูดจาให้เป็นที่รักของผู้อื่นและเป็นที่เชื่อถือของผู้อื่นได้
- (3) พูดจาด้วยคำสัตย์คำจริง อย่าพูดเหลวไหล ไร้สาระ
- (4) พูดจาด้วยมุ่งประสานประโยชน์ ให้ผู้ฟังหวังผล

3) ทางใจ

- (1) ไม่คิดเกียจคร้านในการปฏิบัติหน้าที่
- (2) ไม่คิดหลีกเลี่ยง หลบหนีหน้าที่ ต้องมีใจใฝ่หวังผล
- (3) ไม่ทำหน้าที่เพราะเห็นแก่ลาภหรือสินจ้างรางวัล
- (4) ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่
- (5) ไม่คิดริษยา มีทัศนคติที่ดีต่อผลงานของผู้อื่น
ไม่ถือทิฐิมานะ หรือมีทัศนคติไม่ดีต่องานหรือหน้าที่ที่ตนปฏิบัติ

7. การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนนักศึกษา

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524: 76-77) ได้กล่าวถึง การปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรมแก่นักเรียนนักศึกษา ไว้ว่า เป็นผู้มีความดีและ จริยธรรมครบถ้วน จะต้องดำเนินการให้ครบถ้วนทั้งระบบ ทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน แหล่งปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียน นักศึกษา โดยส่วนรวมมีดังนี้

7.1 บิดามารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอม ตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว และต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่าง ๆ อยู่แล้วก็ตาม

7.2 ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัว เด็กจะเรียนรู้เจตคติเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกต และเลียนแบบมากกว่าที่จะได้จากการฟังคำสั่งของผู้ใหญ่โดยตรง

7.3 เพื่อน ๆ ของเด็ก เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมบางอย่างให้เด็กรับรู้ รับไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้ายตามเพื่อน ๆ ได้

7.4 พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมและจริยธรรม ในหมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอหรือท้องถิ่นที่เด็กหรือนักเรียนอยู่นั้น การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่น จะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กหรือนักเรียนนักศึกษาในท้องถิ่นนั้นด้วย

7.5 สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชน ทุกรูปแบบมีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝัง หรือเปลี่ยนแปลง เจตคติ ค่านิยมตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษา หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่าน เป็นทั้งเครื่องปลูกฝัง ค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมให้เด็ก ในขณะที่เดียวกันสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ด้วย

7.6 โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษา

8. กীরติ บุญเจือ (2542: 97-105) ได้กล่าวถึงจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของนักเรียน ดังนี้

8.1 พึงหาโอกาสเรียนรู้ให้เข้าใจวิธีการใช้เหตุผลและขอบเขตเหตุผลโดยเร็วที่สุดตามระดับของวัย

8.2 พึงยอมรับทุกอย่างด้วยเหตุผล พึงรับพิจารณาความคิดทุกอย่างที่มีเหตุผลด้วยความเคารพ แม้ตนเองจะยังไม่เห็นด้วยกับเหตุผลนั้น

8.3 พึงเคารพความคิดที่มีเหตุผลของตนเองและของคนอื่นทุกคน ในทางปฏิบัติพินิจหาทางประนีประนอมความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อหาทางสายกลางซึ่งทุกฝ่ายจะต้องได้บ้าง เสียสละบ้าง

8.4 พึงถือว่า การเรียนมิใช่เป็นการกอบโกยหาวิธีได้เปรียบคนอื่นในสังคม แต่การเรียนคือ การสร้างบุคลิกภาพ จึงไม่พึงแข่งขันและกีดกันซึ่งกันและกัน

8.5 พึงถือว่า ชีวิตในโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจริง ไม่ใช่ชีวิตชั่วคราวในรถโดยสาร

8.6 พึ่งสร้างสังคมในโรงเรียนให้เป็นสังคมอุดมการณ์ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ทันสถานการณ์อยู่เสมอ

8.7 พึ่งมีความสุจริตในการทำกรบ้านและในการสอบ

8.8 พึ่งถือว่า เกียรติอยู่เหนือผลประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น

8.9 พึ่งฝึกน้ำใจนักกีฬาในการแข่งขันทุกประเภท

8.10 พึ่งให้เกียรติครูและเพื่อนเสมอ

8.11 พึ่งถือว่าสิทธิจะต้องควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบเสมอ

9. ปรัชญา กล้าผจญ (2548: 290) ได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติจริยธรรม ควรทำดังนี้

9.1 ต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเห็นตัวอย่างที่ดี และให้ปฏิบัติตาม เป็นเวลานานเพียงพอจนเป็นนิสัย

9.2 ต้องให้การศึกษอบรมอย่างลึกซึ้งเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกันไปเป็นเวลานานพอเพื่อช่วยให้เกิด ความคิดเห็นที่ถูกต้อง

9.3 ต้องให้มีโครงการแนะแนวโดยใช้ธรรมชาติขึ้นในหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา เพื่อทำหน้าที่ชี้แจง ให้ข้อคิด ชี้แนวในการแก้ไขปัญหาชีวิตบางประการ ก่อให้เกิดความอบอุ่นใจ ใจคอ มั่นคง ไม่เอนเอียงไปในทางชั่ว

9.4 การได้มีโอกาสได้พูด ได้เขียนด้วยตนเอง นอกเหนือไปจากการอ่านและการฟัง ย่อมส่งเสริมให้ความคิดและความเข้าใจได้งอกงามขึ้นเป็นอย่างดี

10. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 29 อ้างถึงใน ปรัชญา กล้าผจญ (2548 : 290) ได้กล่าวถึง การสร้างบัณฑิตให้มีจิตสำนึกจริยธรรม โดยได้สรุปมาจากบทความของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เรื่อง การสร้างบัณฑิตให้มีจิตสำนึกจริยธรรม ควรมาจากกระบวนการศึกษาซึ่งครูอาจารย์ควรปฏิบัติดังนี้

10.1 แทรกหัวข้อจริยธรรมประยุกต์ในทุกวิชาที่สอน

หลักสูตรการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรมีการสอนจริยธรรมแทรกเป็นส่วนหนึ่งของทุก ๆ วิชา ในลักษณะประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิชานั้น ๆ ไม่จำเป็นต้องแยกสอนวิชาจริยธรรมต่างหาก แต่เป็นบทหนึ่งในหลักสูตร

10.2 สอนเชิงบูรณาการวิชาสาขาต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยง

การที่นักศึกษาจะสามารถใช้จริยธรรมได้อย่างถูกต้องในสังคมต่อไปได้นั้น จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจโลก สังคม และชีวิต เพื่อที่จะไม่ทำร้ายผู้อื่น ดังนั้น นักศึกษาจึงต้องมีความเข้าใจในศาสตร์ต่าง ๆ ด้วยโดยมีการศึกษาเชิงบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เมื่อจบการศึกษาออกไปสิ่งที่ศึกษาสอดแทรกไว้ในทุก ๆ เนื้อหาวิชา ผสมกับภาคปฏิบัติที่ได้ฝึกทดลอง ได้ฝึกค้นหากรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างมานำเสนอในชั้นเรียน จะทำให้นักศึกษามีความคุ้นเคยและสามารถนำเอาความรู้ หลักการ ทฤษฎีทั้งหลายไปปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและชีวิตการทำงานได้อย่างเหมาะสม

10.3 สอนวิชาจริยธรรมประยุกต์ “ลึกซึ้ง” เป็นวิชาเฉพาะของสาขา

วิชาจริยธรรมของแต่ละสาขาวิชา ควรมีความที่แยกออกมาเฉพาะด้วย โดยมุ่งเน้นที่จะกล่าวถึงคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในวิชานั้น ๆ เพื่อให้เกิดความลึกซึ้งในการตอบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสภาพปัจจุบันและร่วมกันพยายามหาทางออกในแนวทางที่ถูกต้อง โดยชี้ให้เห็นว่า การขาดจริยธรรมในปัจจุบันรุนแรงเพียงใด ขณะเดียวกันก็ควรสอนให้รู้ซึ่งถึงปรัชญาเบื้องหลังของวิชานั้น ๆ ที่ส่วนใหญ่จะไม่มุ่งเพียงแค่ประกอบอาชีพ แต่มุ่งเพื่อการเรียนรู้ และการรับใช้สังคมเป็นหลัก

10.4 สนับสนุนให้นักศึกษาทำกิจกรรมสร้างสรรค์จริยธรรม

สถาบันการศึกษาควรมีการสนับสนุนให้นักศึกษาทุกคน เข้าร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในความดีงาม ในคุณค่าการเสียสละเพื่อผู้อื่น ผ่านประสบการณ์การช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า ผู้ตกทุกข์ได้ยากลำบากเดือดร้อน

10.5 สอนด้วย “แบบอย่างชีวิต” ของอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการอบรมบ่มนิสัย ให้ความรู้แก่ศิษย์ ควรจะเป็นผู้ที่ประพฤติตนแบบผู้ทรงศีล มีวัตรปฏิบัติที่ดีงามเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ได้ สามารถสอนบริหารงานด้วยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ชนิดที่เรียกว่า Management by example เนื่องจากการกระทำหรือการปฏิบัติเป็นกิจวัตรจนติดเป็นนิสัยนั้นจะมีน้ำหนักมากกว่าคำพูดที่สอนไปแต่ทำไม่ได้

11. พรนพ พุกกะพันธ์ (2544 : 357) ได้สรุปสาระสำคัญของสิ่งที่อาจารย์ควรปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้

11.1 สถาบันการศึกษาตั้งขึ้นมาเพื่อรับใช้ให้บริการให้ประโยชน์แก่นักศึกษา มิได้ตั้งขึ้นมาเพื่อให้อาจารย์มีงานทำแต่เพียงอย่างเดียว หรือให้เจ้าของสถาบันการศึกษามีรายได้เป็นกอบ

เป็นก้ำ นักศึกษาก็มีโช่ทาสของสถาบันการศึกษา ดังนั้น อาจารย์จะทำอย่างไรให้คิดถึงประโยชน์ของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่

11.2 อาจารย์จะสั่งการใด ก่อนที่จะใช้วิธีอธิบายให้เข้าใจ จะต้องมีการจูงใจเพื่อให้นักศึกษาทำตาม หรือเห็นด้วยโดยสมัครใจ ไม่ใช่วิธีบังคับ นอกจากนี้จะบังคับด้วยมติมหาชน หรือมติของนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่

11.3 การทำงานใด ๆ อาจารย์ต้องคำนึงด้วยว่า “วิธีการ” เหมาะสมหรือไม่ อย่าเห็นแก่ผลลัพธ์แต่เพียงอย่างเดียว ต้องให้วิธีการหรือเครื่องมือแก่นักศึกษาในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษา

11.4 ความเสมอภาคในหมู่นักศึกษาและในหมู่อาจารย์ คือวิถีประชาธิปไตยที่ต้องทำในทุก ๆ เรื่อง อย่าให้มีการใช้อำนาจข่มขู่ หรือมีอภิสิทธิ์ในวงการศึกษาเป็นอันขาด เพราะนักศึกษาจะจำเอาสิ่งที่อาจารย์ทำกับเขาแล้วนำไปใช้ ส่วนวิธีสอนหรือหลักการที่อาจารย์สอนให้นักศึกษาจำและบอกให้ทำนั้น เขาจะไม่จำและจะไม่ทำ แต่จะทำอย่างที่ทำอาจารย์ทำ อาจารย์จึงจำเป็นต้องมีจริยธรรมให้เป็นตัวอย่าง และจะต้องสอนด้วยวิธีการสอนที่ถูกต้อง เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้และจำจากวิธีการจริง ดีกว่าจำจากสิ่งที่อาจารย์บอกให้จำหรือแนะนำให้ทำ

11.5 การสอนในระดับอุดมศึกษา อาจารย์ต้องถึงว่าการสอนคือกระบวนการ 2 ทาง คือ อาจารย์ให้ความรู้แก่นักศึกษา และให้โอกาสนักศึกษาออกความคิดเห็น โดยอาจารย์ถือว่านักศึกษาแต่ละคนมีความสำคัญ และมีความคิดเป็นของตนเอง อาจารย์ก็ได้รับความรู้และความคิดจากนักศึกษาไปในตัวด้วย การสอนจึงมีทั้งการให้และการยอมรับ ทั้งนี้ เพราะอาจารย์ยอมรับนับถือในความสำคัญของนักศึกษาแต่ละคน และจะต้องซักถามหรือเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้ร่วมอภิปรายในชั้นเรียน หรือนอกชั้นเรียนอย่างทั่วถึง

11.6 สอนให้นักศึกษามีความเคารพมติส่วนใหญ่ในชั้น แต่ต้องเคารพความคิดเห็นของคนส่วนน้อยด้วย คือมิใช่ยังไม่ทันให้แสดงความคิดเห็นมากพอ ก็ให้ลงคะแนนแล้วอย่างนี้พวกมีเพื่อนมาก พวกมากก็จะชนะ ต้องให้โอกาสทุกคนได้แสดงความคิดเห็นก่อน จึงให้ลงคะแนน และแม้ทุกคนจะไม่เห็นด้วย แต่เมื่อมีมติออกมาแล้ว ก็ต้องยอมรับทำตามมติของคนส่วนใหญ่นั้นด้วย

11.7 การออกระเบียบใด ๆ ในสถานศึกษา ถ้าจะให้อาจารย์ปฏิบัติ ต้องมีตัวแทนของอาจารย์ร่วมรับทราบ ร่วมลงมติด้วย ถ้าจะให้นักศึกษาปฏิบัติ ก็ต้องให้มีนักศึกษาเข้าร่วมประชุมร่วมรับทราบ และร่วมตัดสินใจด้วยเช่นเดียวกัน ควรให้เขามีโอกาสอภิปราย แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ก่อนที่จะออกเป็นระเบียบเอามาใช้

จากแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า จริยธรรมมีพื้นฐานมาจากวิถีการดำรงชีวิต มีทั้งจริยธรรมเกี่ยวกับตนเอง จริยธรรมเกี่ยวกับสังคม จึงทำให้มนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ด้วยการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่ว่า จะมีอาชีพใดก็ต้องทำหน้าที่ของตนให้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ทั้งการคิด การพูด และการกระทำ การจะปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา เป็นผู้ที่มีจริยธรรมนั้น สถาบันการศึกษา อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้กับศิษย์เพื่อให้เขาได้ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจและเห็นคุณค่าของจริยธรรมจริง ๆ

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีนักวิชาการและนักวิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

เกียรติคุณ สิทธิชัย (2545) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้ พบว่า นักศึกษาโดยส่วนรวมเห็นว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมมีความสำคัญ ทั้งต่อตัวนักศึกษาและต่อสังคมในระดับมาก และวิทยาเขตภาคใต้ยังไม่มีแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษา จุดมุ่งหมายด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไม่เด่นชัด โครงการกิจกรรมมีน้อยและการจัดการยังไม่เป็นระบบ

สุทธิภรณ์ แหยมรักษา (2546) ได้ทำศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดนครปฐม พบว่า

1. พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดนครปฐม นักเรียนมีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อสถาบัน ความรับผิดชอบต่อสังคม และความรับผิดชอบต่อการเล่าเรียน

2. เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความรับผิดชอบจำแนกตามเพศ พิจารณาโดยรวมและรายด้านทุกด้าน พบว่า นักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีพฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา พิจารณาโดยรวมพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจำแนกตามผลการเรียน พิจารณาโดยรวมและรายด้านทุกด้าน พบว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 3.00-4.00 กับนักเรียนที่มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 1.00-2.99 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประพรทิพย์ คุณากรพิทักษ์ (2547) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมวินัยในตนเองของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า 1) เหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมวินัยในตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกชั้นปี โดยพบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด 2) นักศึกษาที่อยู่ในชั้นปีที่สูง มีพฤติกรรมวินัยในตนเองแตกต่างกับนักศึกษาที่อยู่ในชั้นปีที่ต่ำ โดยนักศึกษาที่อยู่ในชั้นปีที่ 4 มีพฤติกรรมวินัยในตนเองมากกว่านักศึกษาที่อยู่ในชั้นปีที่ 1 และ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภาวดี พรประสิทธิ์กุล (2547) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของพนักงานธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ พบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของพนักงานธนาคารกรุงไทย ทั้ง 7 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความเมตตา กรุณา การรักษาระเบียบวินัย และความสามัคคี อยู่ในระดับสูง และตัวแปรที่สัมพันธ์กับพัฒนาการจริยธรรม ได้แก่ อายุงาน ตำแหน่ง รายได้ ส่วนตัวแปรที่เหลือ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางจริยธรรม

ณรงค์ วงษ์พานิช (2548) ได้ทำการศึกษาความคาดหวังของผู้บริหารและครูต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรครู 5 ปี พบว่าผู้บริหารและครูมีความคาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรครู 5 ปี ทั้ง 4 ด้าน โดยมีความคาดหวังสูงเรียงลำดับ ดังนี้ 1) คุณลักษณะส่วนตัว ด้านการสื่อสาร คาดหวังในด้านการอธิบายถ่ายทอดความรู้ได้ชัดเจน เข้าใจง่าย ด้านลักษณะท่าทาง คาดหวังในด้านการแต่งกายเหมาะสมกับวิชาชีพครู ด้านมนุษยสัมพันธ์ คาดหวังในด้านการอธิบาย ยกย่อง และให้เกียรติผู้เรียนและเพื่อนครู 2) คุณลักษณะด้านวิชาชีพ ด้านวิชาการ คาดหวังในด้านการจรรยาบรรณครู ด้านเทคนิควิธี คาดหวังในด้านการสอนสอดแทรกคุณธรรมระหว่างการเรียนการสอน 3) คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม คาดหวังในด้านความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น และวิชาชีพครู การแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาวิชาการในการสอนอยู่เสมอ การควบคุมระเบียบอารมณ์ได้ พอใจในสิ่งที่ตนเองทำอยู่และทำตัวเป็นตัวอย่างให้ศิษย์เห็น ปฏิบัติงานครูด้วยความซื่อตรง ไม่ละทิ้งหน้าที่ในการสอนและงานครูที่รับผิดชอบและมีจิตใจน้ำใจดีต่อผู้เรียนและเพื่อนครู 4) ด้านคุณลักษณะอื่น ๆ เกี่ยวกับความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู คาดหวังในด้านมีจิตสำนึกในความเป็นครู

ธนวัฒน์ สุวรรณจรัส (2548) ได้ทำการศึกษาการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณธรรมในนิสิตนักศึกษาไทยระดับปริญญาบัณฑิต พบว่า (1) คุณธรรมที่มีความถี่ปรากฏในเอกสารสูง ได้แก่ ความเสียสละ อดทน หน้าที่ และความเพียร ความถี่ปานกลาง ได้แก่ ความสุจริต กตัญญู และเพื่อประชาชน และความถี่ต่ำ ได้แก่ ความเมตตา สติปัญญา และความถูกต้องเป็นธรรม (2) ระดับคุณธรรมในนิสิตนักศึกษาไทย ประเมินโดยแบบประเมินคุณธรรมนิสิตนักศึกษาตามรอยพระยุคลบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีลักษณะเป็น Rubric scoring สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ สูง ได้แก่ คุณธรรมด้านหน้าที่ เพื่อประชาชน และสติปัญญา ปานกลาง ได้แก่ ความเสียสละอดทน ความถูกต้องเป็นธรรม และความเพียร และต่ำ ได้แก่ ความสุจริต ความเมตตา และความกตัญญู (3) บริบทของระบบสังคมและเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อคุณธรรมในนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ในเชิงลบกล่าวคือ มีความเสื่อมถอยลง (4) ผลการวิจัยขั้นสุดท้ายได้แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณธรรมในนิสิตนักศึกษาไทยระดับปริญญาบัณฑิตตามภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน การวิจัย การพัฒนานิสิตนักศึกษา การบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหารจัดการ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ นำผลการวิจัยเป็นหลักในการวางแผนยุทธศาสตร์ โดยคำนึงถึง วิสัยทัศน์ ภารกิจ นโยบาย และวัฒนธรรมองค์การของแต่ละสถาบัน โดยควรมีการจัดการความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์สุดท้ายสูงสุดคือบัณฑิตที่ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม

นิตยา กำทา (2548) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่านักศึกษามีพฤติกรรมในภาพรวม 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาระเบียบวินัย ความสามัคคี ความอดุสาหะ และความยุติธรรม

ปัญญา ประดิษฐ์บาทูภา (2548) ได้ทำการศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พบว่า

1. นักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 (หลักสูตร 5 ปี) มีค่าเฉลี่ยของค่านิยมทางจริยธรรมเท่ากับ 1.7 ถือว่ามีค่านิยมทางจริยธรรมระดับปานกลาง
2. ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุน มีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางจริยธรรม 5 ด้านของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 (หลักสูตร 5 ปี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าด้านความเมตตาากรุณา มี 6 ปัจจัย ได้แก่ เพศ สาขาวิชา ลำดับการเกิด รายได้ของผู้อุปการะ อาชีพของบิดา และการศึกษาของบิดา ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มี 5 ปัจจัย ได้แก่ เพศ สาขาวิชา ผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียน ลำดับการเกิด และอาชีพของมารดา ด้านความขยันหมั่นเพียร มี 5 ปัจจัย ได้แก่ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพครอบครัว ลำดับการเกิด และการศึกษาของมารดา ด้านความมีวินัย พบว่ามี 3 ปัจจัย ได้แก่ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสภาพครอบครัว และด้านความอดทนอดกลั้น มี 8 ปัจจัย ได้แก่ ภูมิลำเนา สาขาวิชา สภาพครอบครัว ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักศึกษา (ไม่รวมค่าที่พักอาศัย) การพักอาศัยกับบุคคล ผู้อุปการะ รายได้ของผู้อุปการะ และอาชีพของมารดา

สมนึก แก้ววิไล (2548) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักศึกษา สาขาบริหารธุรกิจในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร พบว่า (1) การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน คือ ด้านความกตัญญูตเวที ด้านความซื่อสัตย์ ด้านการพึ่งตนเอง ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความรับผิดชอบ ตามลำดับ และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านความขยันหมั่นเพียร และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตามลำดับ (2) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักศึกษา จำแนกตามเพศ พบว่า การปฏิบัติตนทางจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษาเพศชาย อยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาเพศหญิงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านของนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความกตัญญูตเวที รองลงมาคือ ด้านความซื่อสัตย์ ผลการเปรียบเทียบโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 4 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความรับผิดชอบและด้านการพึ่งตนเอง (3) การเปรียบเทียบการปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักศึกษา จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า การปฏิบัติตนทางจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (ต่ำกว่า 2.00) อยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง (2.00 – 2.99) และนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง (3.00 – 4.00) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านของนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ปานกลาง และสูง ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความกตัญญูตเวที รองลงมาคือ ด้านความซื่อสัตย์ ยกเว้นนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ รองลงมาคือ ด้านความมีระเบียบวินัย ผลการเปรียบเทียบโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 2 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์ และด้านการพึ่งตนเอง

วัชรภรณ์ มานิมนต์ (2549) ได้ทำการศึกษาจริยธรรมสำหรับบุคลากรในองค์การ :
กรณีศึกษาโรงเรียนสายน้ำทิพย์ พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่มีจริยธรรมอยู่ในระดับสูง โดยด้านความ

ข้อสัถยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ความมีระเบียบวินัย ความขยันและความรับผิดชอบ ตามลำดับ ผลการจำแนกระดับจริยธรรมตามภูมิหลังทางสังคมประชากร พบว่าเพศหญิงจะมีจริยธรรมมากกว่าเพศชาย ผู้จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและผู้ที่ยังจบปริญญาโทจะมีจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ผู้ที่มีตำแหน่งบริหารและผู้ที่เป็นลูกจ้างชั่วคราวจะมีจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับอายุตัวอายุงานและสถานภาพสมรสพบว่าไม่มีความแตกต่างในระดับจริยธรรม สันถวี นิยมทรัพย์ (2549) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นด้านจริยธรรมของนักศึกษาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า

1. นักศึกษามีจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษามีจริยธรรมในระดับมากด้านสัมมาทิฐิ สัมมาวาจา สัมมาชีพ และสัมมาอาชีวะ
2. นักศึกษาชายและหญิงมีจริยธรรมในระดับมากเหมือนกัน ได้แก่ ด้านสัมมาทิฐิ สัมมาชีพ สัมมาวาจา และสัมมาอาชีวะ ในระดับปานกลางเหมือนกัน ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ จริยธรรมของนักศึกษาชายและหญิงที่อยู่ในระดับต่างกันคือ นักศึกษาหญิงอยู่ในระดับมาก นักศึกษาชายอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านสัมมาสังกัปปะ
3. นักศึกษาชั้นปีที่ 1 2 3 และ 4 มีจริยธรรมในระดับมากเหมือนกัน ได้แก่ ด้านสัมมาทิฐิ สัมมาชีพ สัมมาวาจา และสัมมาอาชีวะ

โชคชัย ปัญญาคำ (2550) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะด้านจริยธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า (1) คุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่โดยภาพรวมและแยกตามคณะ พบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างสูงและคุณลักษณะด้านจริยธรรมที่มีมากเป็นอันดับแรกคือ การเป็นผู้ตรงต่อเวลา (2) ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักศึกษา พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ การรับรู้ถึงกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม และการรับรู้การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณลักษณะด้านจริยธรรมได้ร้อยละ 38.60

ณัฐมน ปัญญาวัชร (2550) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ พบว่า (1) คุณลักษณะด้านจริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสุจริตเที่ยงธรรม และด้านความอดทนอดกลั้นของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ อยู่ในระดับสูงทุกด้าน (2) นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพที่มีระดับชั้น ภูมิปัญญา และสถานภาพสมรสของผู้ปกครองต่างกัน มีคุณลักษณะด้านจริยธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 (3) นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพที่มีเพศต่างกัน มีคุณลักษณะด้านจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

อาภรณ์ พลเสน (2550) ได้ทำการศึกษาผลการวิเคราะห์ตัวแปรพหุของคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมของราชนาวิไทย พบว่า (1) เมื่อเปรียบเทียบระดับคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัย และความอดทน ของราชนาวิไทย พบว่า (1.1) นักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือ นักเรียนนายเรือ และข้าราชการทหารเรือ พบว่า นักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือ มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่านักเรียนนายเรือ ใน 4 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ ความมีวินัยและความอดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้าราชการทหารเรือ มีคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่านักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือ ใน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความขยันหมั่นเพียร และความอดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้าราชการทหารเรือ มีคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่านักเรียนนายเรือใน 6 ด้าน ได้แก่ ความมีสติสัมปชัญญะ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความมีวินัย และความอดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (1.2) นักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือ ที่มีระดับชั้นปีแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือ ชั้นปีที่ 3 มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่า ชั้นปีที่ 1 ใน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีสติสัมปชัญญะ และด้านความอดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือ ชั้นปีที่ 3 มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่า ชั้นปีที่ 2 ใน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านความอดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (1.3) นักเรียนนายเรือ ที่มีระดับชั้นปีแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนนายเรือ ชั้นปีที่ 1 มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าชั้นปีที่ 3 ใน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านความอดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนนายเรือ ชั้นปีที่ 4 มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าชั้นปีที่ 3 ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีสติสัมปชัญญะ ด้านความมีวินัย และด้านความอดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (1.4) ข้าราชการทหารเรือ ที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน พบว่า ข้าราชการทหารเรือ ที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่า ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 6 ปี ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้าราชการทหารเรือ ที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี มีระดับคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่า ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 6-10 ปี ใน 1 ด้าน คือ ด้านความมีสติสัมปชัญญะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือ นักเรียนนายเรือ และข้าราชการทหารเรือ พบว่า (2.1) สำหรับนักเรียนเตรียมทหารเหล่าทหารเรือและนักเรียนนายเรือ ด้าน

กองทัพเรือต้องมีนโยบายเป็นรูปธรรม ด้านโรงเรียนเตรียมทหารและโรงเรียนนายเรือ มีความร่วมมือและประสานงานระหว่าง 2 โรงเรียน กับสถาบันครอบครัว คัดเลือกครูและนายทหาร ปกครอง และจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ด้านหลักสูตร บรรจุเนื้อหาจรรยาวิชาศึกษาและสอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียน ด้านครู/นายทหารปกครอง แสวงหาความรู้อยู่เสมอ และด้านตัว นักเรียนมีการสอบคัดเลือก ทั้งด้านความรู้และด้านคุณธรรม (2.2) สำหรับข้าราชการทหารเรือ ด้านกองทัพเรือ ต้องมียุทธศาสตร์ชัดเจน ด้านหน่วยขึ้นตรงของกองทัพเรือ จัดกิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม สนับสนุนให้มีการวิจัยและใช้ประกอบการพิจารณาบำเหน็จ การโยกย้าย และ บรรจุตำแหน่ง

ปราณี ตันตยานุบุตร (2551) ได้ทำการศึกษาความรู้ความเข้าใจและเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า (1) ค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า ด้านความรับผิดชอบ ความ ซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความยุติธรรม ความอดทน และ การเคารพผู้อื่น อยู่ในระดับควรทำ ส่วนด้านความกตัญญูตเวทียุติ และ ความเสียสละ อยู่ในระดับควรทำอย่างยิ่ง สำหรับด้านการประหยัดและการออมทรัพย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐเห็นว่าควรทำ ส่วน เอกชนเห็นว่าควรทำอย่างยิ่ง เมื่อทำการทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยที่ได้ด้วยสถิติ t ที่ระดับ นัยสำคัญ .05 พบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนสูง กว่ารัฐ (2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ กับเอกชน โดยภาพรวมนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐมีค่าเฉลี่ยระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ใน ขั้นที่ 5 ตามแนวคิดทฤษฎีของโคลเบอร์ก นั่นคือ อยู่ในขั้นหลักการมีเหตุผลและคำนึงถึง ผลประโยชน์ส่วนรวม สำหรับเอกชนมีค่าเฉลี่ยระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 นั่นคือ อยู่ในขั้นหลักการทำตามหน้าที่และระเบียบของสังคม เมื่อทำการทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยที่ได้ ด้วยสถิติ t ที่ระดับนัยสำคัญ .05 พบว่า ค่าเฉลี่ยเหตุผลเชิงจริยธรรมมีค่าไม่แตกต่างกัน นักศึกษา ทั้ง 2 แห่งมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน คืออยู่ในขั้นหลักการทำตามหน้าที่ และระเบียบของสังคม มีเหตุผลและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม (3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาในสาขาวิชาด้านธุรกิจกับไม่ใช่ด้านธุรกิจ โดยภาพรวม นักศึกษาที่ไม่ใช่ด้านธุรกิจมีค่าเฉลี่ยระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 5 นั่นคือ อยู่ในขั้น หลักการมีเหตุผลและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม สำหรับค่าเฉลี่ยระดับการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมของนักศึกษาด้านธุรกิจอยู่ในขั้นที่ 4 นั่นคือ อยู่ในขั้นหลักการทำตามหน้าที่และระเบียบ ของสังคม เมื่อทำการทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยที่ได้ด้วยสถิติ t ที่ระดับนัยสำคัญ .05 พบว่า

ค่าเฉลี่ยเหตุผลเชิงจริยธรรมมีค่าไม่แตกต่างกัน นักศึกษาทั้ง 1 สาขาวิชามีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับใกล้เคียงกัน คืออยู่ในขั้นหลักการทำตามหน้าที่และระเบียบของสังคม มีเหตุผลและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

บุญเรือน เต็มสารทรัพย์ (2552) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า (1) นักศึกษามีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความสามัคคี ด้านความขยันหมั่นเพียร และด้านความยุติธรรม (2) นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีเพียงด้านความยุติธรรมเท่านั้นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) นักศึกษาที่ศึกษาในคณะที่ต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (5) นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (6) นักศึกษาที่มีรายได้ของครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (7) นักศึกษาที่มีการประกอบอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นงลักษณ์ ใจฉลาด (2553) ได้ทำการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า (1) การศึกษาองค์ประกอบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้สอน การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม การสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกรายวิชา การกำหนดเป็นรายวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสร้างภาพแวดล้อมที่ดีในสถาบันอุดมศึกษา การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และยึดมั่นในประชาธิปไตย และการจัดกิจกรรมเชิงบูรณาการอย่างสร้างสรรค์ (2) การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย (2.1) ด้านบทบาทของผู้สอนมี 3 องค์ประกอบ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้สอน การจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม และการสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกรายวิชา (2.2) ด้านบทบาทของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษามี 5 องค์ประกอบ คือ การกำหนดเป็นรายวิชาการศึกษาทั่วไปในหลักสูตร การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในสถาบันอุดมศึกษา การจัด

กิจกรรมเสริมหลักสูตร การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและยึดมั่นในประชาธิปไตย การส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชิงบูรณาการอย่างสร้างสรรค์ (3) การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่ดำรงตำแหน่งทางการบริหารในคณะมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางจริยธรรม จะเห็นได้ว่ามีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของนักศึกษาทั้งหมด 8 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัดอดออม ความอดทนอดกลั้น ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความเสียสละ และผู้วิจัยได้นำแนวคิดต่างๆ นำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

